

REFERENCES

1. Fedosova T. V. (2011). Kommertsializatsiya rezultatov NIOKR i transfer tekhnologiy. Taganrog: Izd-vo TTI YuFU [in Russian].
2. Lukomskiy V., Fedchenko L. (1999). K voprosu o transfere tekhnologiy. Krym-99. *Aktualnyye problemy okhrany intellektualnoy sobstvennosti: materialy III Mezhdunarodnoy prakticheskoy konferentsii (g. Alushta. 30 avgusta – 3 sentyabrya 1999 g.) – Actual problems of intellectual property protection: Proceedings of the III International Practical Conference*. Alushta. URL: http://www.innocentr.com/lib/?action=view_section&id=81 [in Russian].
3. National Security Strategy, February 2015. URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy.pdf [in English].
4. Terebova S. V., Volkova L. A. (2011). Printsipy i praktika funktsionirovaniya zarubezhnykh tsentrov transfera tekhnologiy. *Ekonomicheskkiye i sotsialnyye peremeny: fakty. tendentsii. Prognoz – Economic and social changes: facts, trends, forecast, 1, 101* [in Russian].
5. Khaustov V. K. (2012). Transfer tekhnolohii v innovatsiinykh protsesakh Ukrainy ta Bilorusi. *Ekonomika i prohnozuvannia - Economics and forecasting, 2, 25* [in Ukrainian]; Kak rabotat s setyami transfera tekhnologiy: prakticheskoye posobiye. O. Luksha. G. Pilnov. O. Tarasova. A. Yanovskiy (Ed.). (2006). Proyekt EuropeAid “Nauka i kommertsializatsiya tekhnologiy” [in Russian].
6. Zaramenskiy E. P. (2013). Transfer tekhnologiy: sushchnost i znacheneye v razvitii ekonomiki Rossiyskoy Federatsii. *Vestnik Tambovskogo universiteta - Bulletin of the Tambov University, ser.: Gumanitarnyye nauki, 9 (125), 48* [in Russian].

Панфілова Дар’я Андріївна

кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, адвокат

ORCID: 0000-0001-6408-3675

Семенова Марина Володимирівна

кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, адвокат

ORCID: 0000-0002-2216-4343

РЕЙДЕРСТВО У АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ

Рейдерство не є простою журналістською вигадкою чи історично застарілою концепцією, це тенденція сучасності, перетворена на політичний та стратегічний інструмент корпоративних структур, який може спричинити жахливі наслідки для виснаженого аграрного бізнесу, у якого здебільшого не вистачає ресурсів для управління землею. Проте, за умови своєчасної побудови комплексу оборонних заходів превентивного характеру, шанси підприємства на успішне уникнення рейдерської загрози значно зростають.

Ключові слова: рейдерство, реформування законодавства, протидія рейдерству, агробізнес, ринок земель.

Panfilova Daria

*PhD, junior researcher of the Scientific Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of the NALS
of Ukraine, Attorney*

ORCID: 0000-0001-6408-3675

Semenova Maryna

*PhD, research officer of the Scientific Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of the NALS
of Ukraine, Attorney*

ORCID: 0000-0002-2216-4343

RAIDING IN AGRICULTURAL BUSINESS OF UKRAINE: ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISMS OF COUNTERING

Raiding is not a simple journalistic invention or a historically outdated concept; it is a modern trend, transformed into a political and strategic tool of corporate structures, which can have dire consequences for the depleted agricultural business, which in most cases have lacks resources for land management. However, with the timely construction of the complex of preventive defense measures, the company's chances of successfully avoiding the raider threat increase significantly.

Keywords: raiding, reformation of legislation, counteraction to raiding, agribusiness, land market.

У сучасній економіці сільське господарство, незважаючи на розвиток технологій та суспільства, продовжує відігравати ключову роль і стає головним інструментом проектування економічного зростання та забезпечення соціального добробуту. Інтенсифікація глобалізаційних процесів, зосередження уваги на європейській інтеграції України потребують виконання міжнародно-правового зобов'язання із дотримання принципу сталого розвитку. На відміну від багатьох інших сфер, сільськогосподарський сектор має особливий статус у національній економіці, крім того, земля стає найбільш визначальним сільськогосподарським активом.

Сьогодні сільське господарство мобілізує важливі людські, фінансові та матеріальні ресурси як на національному, так і на регіональному рівні. У цьому контексті головний аграрний ресурс – земельні ресурси, викликає зацікавленість як з боку закордонних інвесторів, так і національних представників бізнесу. У більшості випадків ми можемо спостерігати тенденцію до активізації співпраці із населенням, залученим у аграрному бізнесі та безпосередньо залежним від інвестицій та підтримки їх господарської діяльності. Особливого значення набуває захист сільськогосподарських підприємств та їх активів у контексті прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» [1]. Крім того, не можна нівелювати існуванням протиправного захоплення майна та активів сільськогосподарських підприємств, так зване «рейдерство» стало невід'ємною складовою економіки нашої держави. Українське сільське господарство зазнало значних перетворень у процесі реформ, які наразі трансформують сучасні підходи до ведення аграрного бізнесу.

Рейдерство не є простою журналістською вигадкою чи історично застарілою концепцією, це гостра тенденція сучасності, перетворена на політичний та стратегічний інструмент корпоративних структур, який може спричинити жахливі наслідки для виснаженого аграрного бізнесу, у якого здебільшого не вистачає ресурсів для управління землею. Поширення неправомірних захоплень (протиправних поглинань, недобросовісних перехоплень корпоративного контролю)

стало тенденцією останнього десятиліття в економіці України. Додільно вести мову про цілу індустрію, до якої залучаються безпосередньо або опосередковано багато осіб, у тому числі: посадові особи, різні підприємницькі структури, контролюючі правоохоронні та судові органи, а також криміналітет. Крім того, аналізуючи відомості з різних джерел, можна зробити висновок про те, що достовірних даних про кількість рейдерських атак на агропромисловий бізнес, що відбуваються щорічно в країні, немає.

Варто зауважити, що як представниками практики, так й доктрини, визначаються наступні найбільш уніфіковані підстави для виникнення рейдерства: 1) нестабільна економічна ситуація в Україні; 2) постійні зміни у чинному законодавстві, які не позбавляють його недосконалості та прогалин; 3) високий рівень корупції у різних гілках влади; 4) низька ефективність правоохоронних органів та захисту прав фізичних й юридичних осіб, протидії рейдерству; 5) відсутність дієвої підтримки аграріїв з боку держави; 6) недосконалість запроваджених державних реформ або їх постійна пролонгація; 7) активізація процесів відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом; 8) руйнування й спад виробництва; 9) втрата конкурентоспроможності; 10) деформація правової ідеології й поширення правового нігілізму; 11) низький рівень правової свідомості власників земельних ділянок (паїв), представників малих сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств.

Вказані негативні чинники здебільшого формують попит на рейдерство у аграрному секторі, спонукаючи до активних дій правопорушників. Критична ситуація, що склалася навколо рейдерства у агробізнесі, потребує свого нагального вирішення, у першу чергу, з точки зору правотворчості. Зокрема, роблячи перші позитивні спроби у напрямку подолання рейдерства, було прийнято Закон України № 340-ІХ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству» [2], який набрав чинності 16 січня 2020 року. Цим нормативно-правовим актом закріплено позитивні зміни у загальне корпоративне законодавство та інші нововведення, які є нагальними та доречними для аграрних товаровиробників, які орендують значні масиви земель сільськогосподарського призначен-

ня. Водночас, дієвих механізмів захисту від рейдерства вищезазначений закон не містить.

Доцільно підкреслити, що чинним законодавством України так і не передбачено визначення поняття «рейдерство». Здебільшого його тлумачать як вороже й незаконне поглинання бізнесу за допомогою спеціально ініційованого бізнес-конфлікту. Крім того, рейдерство, у більшості випадків, це захоплення чужого бізнесу з необґрунтованим використанням юридичних норм та інститутів, підставами якого стають прогалини у законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової і правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо).

Умовно виокремлюють наступні види аграрного рейдерства: біле рейдерство; сіре рейдерство; чорне рейдерство; рейдерство «надзвичайників» та екологічне рейдерство. Вказаний перелік постійно розширюються з огляду на збільшення кількості методів, способів, засобів та механізмів рейдерства. Так, рейдери в своїй діяльності застосовують цілий комплекс способів, засобів та методів рейдерських захоплень:

- підкуп силових структур;
- шантаж;
- психологічний тиск;
- захоплення корпоративних прав;
- захоплення нерухомості;
- захоплення прав інтелектуальної власності, ліцензій;
- втручання до реєстрів з внесенням до них неправдивих відомостей;
- використання підроблених рішень судів;
- використання підроблених документів (протоколів загальних зборів, довіреностей тощо);
- використання ключів реєстратора або нотаріуса, котрі не обізнані або навпаки перебувають у злочинній змові;
- незаконний вплив на працівників підприємства (підкуп, погрози) тощо.

У цьому контексті актуалізується доцільність створення не тільки дієвої стратегії боротьби із рейдерством, яке вже відбулося, а й

ефективної системи запобіжників рейдерству – організаційно-правових превентивних заходів захисту. З урахуванням практики захисту сучасного аграрного бізнесу та реагування сільськогосподарських підприємств на виклики сьогодення доцільно запропонувати наступні першочергові дії, направлені на попередження загроз:

1) організація ефективної системи підбору кадрів (компетентних, досвідчених та надійних фахівців) для роботи в органах управління підприємством;

2) створення й організація ефективної роботи юридичного відділу;

3) розробка внутрішніх положень, якими буде регламентовано забезпечення інформаційної безпеки підприємства;

4) залучення для охорони підприємства досвідчених спеціалістів надійної та перевіреної охоронної агенції чи служби безпеки;

5) створення системи засобів захисту комерційної таємниці підприємства;

6) постійний моніторинг всіх спроб отримання сторонніми особами відомостей про підприємство із зовнішніх джерел (реєстрів, кадастру);

7) сприяння зацікавленості учасників/акціонерів (особливо дрібних) у збереженні та розвитку підприємства (виплата дивідендів, надання соціального пакету тощо) з метою утримання їх від спокуси реалізувати свою частку/пакет акцій зацікавленій стороні;

8) обмеження доступу до володіння та управління підприємством сторонніх осіб;

9) посилення юридичного захисту підприємства від захоплення шляхом внесення в його статут відповідних положень та вимог;

10) посилення фінансової безпеки шляхом підтримки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, контролю кредиторської заборгованості;

11) організація системи постійного внутрішнього аудиту бухгалтерських та фінансових документів, перевірки стану документів та рівня їхнього захисту;

12) організація надійного зберігання печаток, установчих документів й свідоцтв на власність підприємства, забезпечення захисту їх від підробки;

13) детальний аналіз контрагентів та договорів та інше.

Як показує практика, в умовах сьогодення відсутні універсальні засоби захисту підприємства від рейдерських атак, проте, за умови своєчасної побудови комплексу оборонних заходів превентивного характеру, шанси підприємства на успішне уникнення рейдерської загрози значно зростають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення: Закон України від 31.03.2020 р. № 552-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-IX>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20>.

REFERENCES

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo obihu zemel silskohospodarskoho pryznachennia: Zakon Ukrainy vid 31.03.2020 r. № 552-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-IX> [in Ukrainian].

2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo protydii reiderstvu: Zakon Ukrainy vid 05.12.2019 r. № 340-IX. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20> [in Ukrainian].